

УДК 316.2

Ляпіна Л.А., доцент, канд. політ. наук, Чорноморський державний університет імені Петра Могили

РІВНОПРАВНИЙ ДІАЛОГ КУЛЬТУР ЯК ОСНОВА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА: МУЛЬТИКУЛЬТУРНИЙ ПРОЕКТ БХІКХУ ПАРЕКХА

Проаналізовано мультикультурний проект британського соціального теоретика Б. Парекха, головною ідеєю якого є рівноправний діалог культур як основа сучасного суспільства та діалогічність як загальний принцип співіснування відмінностей у сучасному світі (культурного різноманіття). Визначено проблемне поле мультикультуралізму шляхом поєднання трьох положень: ідеї про культурну залученість людей, неминучість та бажаність культурного різноманіття та міжкультурного діалогу, а також внутрішню плюральність кожної культури. Обґрунтовано актуальність концептуалізації Б. Парекха для подальшого розвитку сучасних демократичних процесів.

Ключові слова: мультикультуралізм, діалог культур, культурне різноманіття, плюралізм.

Сучасний світ стрімко змінюється. Глобалізація, демографічне зростання, технологічний прогрес прискорюють процеси міграції, залучають до єдиної взаємозалежної системи як національні господарства, так і різні культури, по-новому ставлять питання про ідентичність, значення культурних цінностей у житті людей, про те, як їм існувати далі в світі, який стає тіснішим, а від цього здається ще конфліктнішим і контрастнішим. Новий рівень полікультурності стає викликом для традиційних національних культур держав. Так, зокрема, в європейських країнах раціоналістична цивілізація Заходу зіткнулася з традиціоналізмом і патерналізмом країн Сходу. А масові міграції в другій половині ХХ та на початку ХХІ століть до країн Європейського Союзу, з одного боку, вплинули на соціальну, політичну та економічну сфери у приймаючих державах, а з іншого – призвели до конфліктів, джерелом яких стала різниця у культурних кодах представників одного суспільства. Вирішити проблеми співіснування в одному просторі носіїв різних культур пропонуємо за допомогою теорії та практики мультикультуралізму.

Проте у кожній державі практика мультикультуралізму має свою специфіку. Канадський філософ Ч. Тейлор зазначає, що ситуації у різних країнах і містах є різними. Мультикультурність постійно провокує нові процеси і пошуки [1]. Немає єдиної концепції мультикультуралізму, адже відповідно до суспільних змін формуються нові теоретичні концепції, що дозволяють наблизитися до розуміння нової соціальної ситуації.

Пошук власної концепції мультикультуралізму є актуальним і необхідним для нашої держави. Адже Україна як поліетнічна країна, яка об'єднує в собі традиції багатьох культур, у нинішній геополітичній і культурній ситуації потребує вироблення оптимальної моделі міжетнічної взаємодії, запобігання конфліктогенним ситуаціям, налагодженню діалогу тощо.

Свою відповідь на запитання: «Що робити з національними культурами в епоху глобалізації?», «Як поєднати принцип конституційної демократії, реалізований у країнах Заходу, з

цінностями різноманітних культур, ліберальний принцип поваги прав людини з правом на рівну повагу до культурної ідентичності представника будь-якої культури?» дає британський соціальний теоретик індійського походження Б. Парекх. Його концепцію сучасні дослідники називають «діалогічним мультикультуралізмом» [1, с. 72] і визначають як одну з провідних у теорії сучасної соціології. Отже, **мета статті** – розкрити зміст даної концепції у контексті пошуку оптимального варіанта вирішення проблем мультикультуралізму на сучасному етапі, у тому числі для українського суспільства.

У чому ж полягає мультикультуралізм відомого ученого Б. Парекха? Погляд цього теоретика, політичного діяча цікавий для нас тим, що він висловлює теоретичну позицію людини, яка стоїть на «перетині культур», адже його життя та діяльність пов'язані з двома країнами – Індією та Великою Британією. Б. Парекх народився у 1935 р. в індійській провінції Гуджарат у сім'ї ювеліра. У 15-річному віці вступив до Бомбейського університету, де отримав ступінь бакалавра і магістра. Своє навчання продовжив у Лондонській школі економіки, де здобув ступінь доктора філософії у 1966 р. Займався викладацькою діяльністю в університетах трьох континентів – Європи, Америки та Азії. У 1988 р. Б. Парекх став членом Королівського товариства мистецтв, у 1999 р. – Академії наукових товариств з соціальних наук. У 2000 р. його призначено довічним пером (барон Парекх), а у 2003 р. він став членом Британської академії. Громадська діяльність Б. Парекха, як і його теоретичні дослідження, пов'язана з вирішенням питань мультикультуралізму. Вчений входив до складу комісії з расової рівності та мультикультуралізму, а у 1998–2000 рр. очолював комісію з питань майбутнього багатонаціональної Великої Британії, доповідь якої під назвою «Майбутнє багатонаціональної Британії» (часто згадується як «Доповідь Парекха») стала основою для дебатів з мультикультуралізму в цій країні на початку XXI ст. [2].

Отже, перебування на кордоні культур (європейської, британської, та індійської) та особливості дослідника визначили характер багатьох положень концепції мультикультуралізму Б. Парекха [3, с. 191].

Основною працею вченого, яка присвячена проблемам мультикультуралізму, є його монографія, опублікована у Лондоні у 2000 р. [4] (позиція дослідника представлена також у його доповіді «Що таке мультикультуралізм?» [5]). У даній праці, переосмислюючи мультикультуралізм в історичному, теоретичному та практичному контекстах, дослідник ставить за мету розробити «чітку теорію морального та культурного різноманіття», яка здатна запобігти пасток натуралізму та культуралізму. Свій проект мультикультуралізму Б. Парекх пропонує розуміти не як політичну доктрину програмного змісту і не як філософську теорію людини та світу, а як бачення людського життя в перспективі. Адже сьогодні майже усі суспільства є мультикультурними та залишаться такими у майбутньому [6, с. 80].

Що сьогодні слугує джерелом мультикультуралізму і дозволяє суспільствам бути мультикультурними? Найочевиднішим тут є проблема, пов'язана з глобалізаційними тенденціями сучасного світу, до яких можна віднести посилення міграційних потоків, виникнення нових національних, культурних, релігійних, сексуальних та інших меншин, зіткнення ціннісно-нормативних систем тощо. Отже, йдеться про багатозаровий плюралізм сучасного світу: цінностей, способів життя, релігій і культур. Це проблема ідентичності та відмінності. «Однією з важливих відповідей на факт групових відмінностей є насильно насаджена одноманітність» [7], або ж послідовно вживані традиційні принципи рівності можливостей та одноманітного застосування законів. Проте деякі проблеми, які ставить актуалізація групових розбіжностей, є доволі проблематичними для традиційних способів їх вирішення. До таких належать питання громадянства та побудови нації, солідарності та можливості відшу-

кування єдиних універсальних (незалежних від самих групових розбіжностей) ціннісно-нормативних рамок, в яких ця солідарність може отримати відповідне обґрунтування тощо.

Серед практичних проблем Б. Парекх називає жіноче обрізання; полігамію; «мусульманські та іудейські способи забиття скотини»; «шлюби за договором»; практики нанесення шрамів у процесі ініціації в деяких африканських спільнотах; носіння мусульманської хустки в школах та офісах; практику мусульман не допускати своїх дочок до занять фізичними вправами, що вимагають оголення різних частин тіла; відмова сикхів надягати мотоциклетні шоломи та каски, а також знімати тюрбан під час присягання у суді; відмова циган або амішів відправляти своїх дітей в школи після досягнення певного віку; вимога індусів дозволити їм робити кремацію своїх небіжчиків та розсіювати попіл у річках; підкорений статус жінок у багатьох меншинах [7]. Даний перелік може бути продовжений. Усі ці проблеми не є звичними в західних суспільствах і не можуть бути вирішені звичними політичними методами. Тому Б. Парекх пропонує свій мультикультурний проект.

При розгляді мультикультурного суспільства головний акцент вчений робить на колективній ідентичності, яка базується на громадянських ліберальних цінностях та рівноправ'ї культур. Чим строкатішим є суспільство в культурному плані, тим необхіднішою є культурна ідентичність, що втілює в собі національну ідею. При цьому дослідник розрізняє полікультурність як наявність множинності культур і мультикультуралізм як нормативну відповідь на наявність такого стану.

Центральними положеннями мультикультуралізму Б. Парекха є три ідеї.

Суть першої полягає у твердженні «люди є включеними в культуру» [6, с. 80]. Б. Парекх вважає, що уявлення про людську природу, на основі якого формуються концепції прав людини та базових цінностей, необхідно розглядати в контексті конкретної культури. Отже, людина є включеною в культуру. Тобто усі люди живуть в культурно структурованому світі та є носіями певної культурної ідентичності, а отже, детерміновані культурою. Це не означає, що вони не здатні до критичного сприйняття практик своєї культури або не розуміють інші культури.

Друга ідея полягає в тому, що «різні культури являють собою різні системи значення і розуміння гарного життя». Кожна культура є внутрішньо обмеженою і, відповідно, «реалізує обмежене коло людських здібностей та емоцій і охоплює тільки частину тотальності людського існування» [6, с. 81], потребує взаємодії з іншими культурами для набуття більшого людського досвіду. Багатство культур і взаємодія між ними є умовою подальшого їх розквіту. Б. Парекх говорить про те, що культури спричиняють власну еволюцію, адже погляд на себе є відображенням погляду на іншого та навпаки. Тому, на відміну від своїх опонентів, дослідник називає свій мультикультуралізм не статичним, а динамічним, інтерактивним, що не замикає культури в гетто [8, с. 57].

Те, що різні культури наповнені різним змістом, ще не означає, що їх не можна порівнювати чи оцінювати те. На думку британського дослідника, кожна культура заслуговує на повагу, має певне значення для своїх членів. Проте жодна з них не є досконалою і не має права нав'язувати себе іншим [6, с. 81]. Тим самим Б. Парекх постає проти асиміляційної політики держави.

Третя ідея представлена вченим твердженням про те, що «усі культури, крім найпримітивніших, є внутрішньо плюральними і являють собою постійну розмову між різними традиціями та напрямками думок» [6, с. 82]. Отже, культура, в уявленні Б. Парекха є діалогічною за своєю суттю як всередині, так і ззовні, тому потребує для свого розвитку відкритості та взаємодії з іншими культурами. На думку вченого, «ставлення культури до себе формує і формується її ставленням до інших, їх внутрішні та зовнішні плюральності посилюють одна

одну». Культура не може визначити цінності інших доти, доки не оцінить плюральності всередині себе, зворотнє є також істинним.

Оскільки закрита культура визначає свою ідентичність з точки зору її відмінностей від інших культур та охороняє її від їх впливу, вона відчуває загрозу, що від них виходить, й ухиляється від контактів з ними. Культура не може змиритися зі своїми відмінностями з ними доти, доки не змиритися зі своїми внутрішніми відмінностями. Діалог між культурами вимагає, щоб кожна з них відкрилась впливу інших та мала бажання у них вчитися [6, с. 81–82]. Головна ідея мультикультуралізму Б. Парекха – рівноправний діалог культур як основа сучасного суспільства (зокрема британського, членом якого є сам вчений) та діалогічність як загальний принцип співіснування відмінностей у сучасному світі [3, с. 193].

Отже, за Б. Парекхом, у поєднанні усіх згаданих положень (ідеї про культурну включеність людей, неминучість та бажаність культурного різноманіття і міжкультурного діалогу, а також внутрішню плюральність кожної культури) полягає мультикультурна перспектива. Які ж можливі її наслідки?

Насамперед, це відмова від визнання за певною морально-політичною концепцією чи доктриною (лібералізмом, консерватизмом, соціалізмом, націоналізмом) загально-визначеного статусу (крім базових демократичних цінностей). Б. Парекх зазначає: «У мультикультурній перспективі гарне суспільство не обмежує себе особливою політичною доктриною чи розумінням гарного життя, питаючи, до якого ступеня різноманітності толерантно ставитись у межах, нею визначених, оскільки така доктрина може не бути прийнятною для деяких з її спільнот і тому, що вона створює перепони для його майбутнього розвитку. Замість цього воно починає з прийняття реальності та бажаності культурного різноманіття, відповідно структуруючи своє політичне життя. Воно діалогічно конституюється, і його постійне піклування полягає в тому, щоб сприяти продовженню діалогу і дбати про клімат, в якому він може ефективно реалізовуватися...» [6, с. 85–86]. Як приклад, тут постають західні суспільства, відносна соціальна стабільність і культурне багатство більшості з яких саме пояснюються тим, що вони не базуються на жодній політичній доктрині. Вони не залишилися би відкритими та здатними до самовідтворення, якби в них панувала одна доктрина.

Мультикультурне суспільство цінує різноманіття та заохочує творчий діалог між різними культурами. Воно не тільки поважає права своїх членів на їх культуру, збільшує діапазон їх вибору, але й культивує їх право на самокритику, самовизначення й сприяє їх розвитку. Якщо ж деякі групи мають бажання прожити автономне життя, уникнути взаємодії з іншими, таке суспільство повинно поважати їх вибір, поки вони не дійдуть консенсусу [5].

Таким чином, за Б. Парекхом, мультикультуралізм створює умови для діалогу, є інтерактивною та динамічною системою, яка дозволяє культурам взаємозбагачуватись. Водночас інституційне підкріплення простору мультикультуралізму ми знаходимо у свободі слова, рівних правах, підзвітності влади, наявності публічного простору для діалогу. Діалогічно конституйоване мультикультурне суспільство володіє сильним поняттям загального блага, що полягає у повазі до громадянської влади, яка базується на консенсусі та основних правах, збереженні справедливості, інституційних і моральних умов деліберативної демократії, життєвої та плюральної культури [3, с. 37]. І це суспільство формує не «статичний, гетто-подібний, а інтерактивний і динамічний мультикультуралізм» [6, с. 87]. Таким мультикультурним суспільством Б. Парекх називає Велику Британію, зокрема у її взаєминах з мусульманами. Так, згадаємо події 1991 р., коли британські мусульмани виступали проти війни в Іраку, проте вони не влаштовували публічних протестів. Уряд закликав країну поставитися з повагою до «зрозумілого співчуття мусульман до своїх єдиновірців», і конфлікту вдалося

уникнути. Невелика кількість молодих мусульман згодом воювала на боці талібів, проте більшість британських мусульман засудила їх, вимагаючи зберігати лояльність до Великої Британії. Більшість мусульман також зі схваленням поставилася до поліцейського нальоту та конфіскації зброї з мечеті Фінсбурзького парку в Лондоні, імам якої давно проповідував ненависть до Заходу та відкрито підтримував тероризм [9].

Отже, ідентичністю мультикультурного суспільства є суто політична, основою якої є не етнос чи культура, а насамперед прихильність до загальних політичних принципів спільноти. Під прихильністю Б. Парекх розуміє не існування спільних для усіх змістовних цілей, оскільки члени спільноти можуть бути не згодні з ними, не спільне розуміння історії, яку можна читати по-різному, не особливу економічну чи соціальну системи, відносно яких можна мати різні уявлення, а прихильність до продовження існування та благополуччя суспільства та таке піклування про нього, яке не шкодить його інтересам і не підриває його цілісності. Залежно від ступеня інтенсивності існують такі форми прихильності, як спокійне піклування про благополуччя, глибока прив'язаність, почуття близькості та навіть інтенсивна любов [6, с. 88–89].

Проте громадяни не можуть бути прихильні до своєї політичної спільноти, поки вона не стане прихильною до них і не прийме їх як таких, що їй належать, тобто таких, які відчують себе бажаними у цій спільноті. Як зазначає Б. Парекх, «деякі індивіди можуть мати рівний з іншими статус, але при цьому відчувати, що ні вони не належать цьому суспільству, ні воно не належить їм. Це відчуття повного громадянства та одночасно аутсайдерства може бути глибоким і реальним, зашкоджуючи якості їх громадянства та прихильності політичній спільноті» [6, с. 89]. Тоді індивіди, які можуть вільно брати участь у колективному житті, через страх бути відторгнутим залишаються в гетто.

Водночас знаходимо у Б. Парекха заяву про те, що сприяючи поглибленню моралі діалогу, мультикультурне суспільство обмежує тих, хто є занадто догматичним, самовпевненим або нетерпимим для того, щоб брати участь у його діалоговій культурі та приймати її результати» [6, с. 86]. Отже, відчувається суворя вимогливість, упевненість автора концепції у тому, що всі громадяни такого суспільства повинні відповідати даним твердженням і що не може бути інакше.

Діалог як комунікація заради згоди між культурами, що спираються на різні світоглядні системи, є складним і в інших країнах. Так, після масштабних терористичних атак західні демократії визначили міжнародний тероризм як свого ворога, а мультикультурні стратегії звинуватили у створенні привабливих умов для терористичних угруповань (насторожене ставлення існує насамперед до прибічників ісламу). Безперечно війна, яку проголошує країнам Заходу терористична організація «Ісламська держава», тільки посилить цю тенденцію.

Висновки. На завершення аналізу концепції діалогічного мультикультуралізму Б. Парекха зробимо деякі висновки.

По-перше, можливість створення такої концепції не є випадковою: з одного боку, вона виникає в зоні взаємодії культур і є результатом перебування її автора, індійсько-британського дослідника, на кордоні перетину двох культурних традицій – європейської (британської) та південноазіатської (індійської); з іншого – на формування такої концепції вплинули й особистісні якості вченого (вроджені або придбані внаслідок засвоєння норм певної культури).

По-друге, з огляду на те, що сьогодні майже усі суспільства є мультикультурними і залишаються такими у майбутньому, Б. Парекх пропонує вважати мультикультуралізм нормативною реакцією суспільства на мультикультурність або культурне різноманіття. Тобто, він пропонує розділити нову (у світовому масштабі) соціальну реальність, яка дедалі

частіше та у більшій кількості країн характеризується культурним різноманіттям (реальність, що породжує проблеми), та сприйняття цієї нової реальності (аналітичну реакцію на ці проблеми). Останнє і є те, що слід називати мультикультуралізмом. Його центральною ідеєю є рівноправний діалог культур як основа сучасного суспільства та діалогічність як загальний принцип співіснування відмінностей у сучасному світі.

Проте Б. Парекх закликає не ставитися до мультикультуралізму як до політичної доктрини з визначеною програмою дій та установками. На його думку, мультикультуралізм являє собою певний погляд на життя сучасних суспільств та індивідів, повноцінний розвиток яких можливий тільки в умовах культурного плюралізму. Будь-яка культура, цивілізація, навіть найрозвинутіша, має свої певні внутрішні «обмеження зростання», тому для розвитку суспільств важливою є міжкультурна взаємодія з представниками інших націй і релігій.

Не можна сказати, щоб Б. Парекх не розумів труднощів реалізації ідеї мультикультуралізму – він їх добре розуміє, більше того, підкреслює, що «це – складне політичне завдання і жодне мультикультурне суспільство поки не досягло успіху в її вирішенні» [6, с. 91–92]. Водночас, незважаючи на безліч очевидних прикладів невідповідності соціальної ідеї політичним реаліям, вчений вірить у можливу перебудову світу, виходячи з принципів культурного різноманіття та діалогу культур.

Отже, головна заслуга Б. Парекха у дослідженні проблем мультикультуралізму полягає, на наш погляд, у тому, що він зробив ряд важливих кроків на шляху обґрунтування необхідності визнання міжкультурного діалогу та культурного плюралізму в якості методології подолання суб'єктно-об'єктної дуальності у соціальному розвитку. Разом з тим сучасний світ все ще далекий від поняття справедливого діалогу. Усі міркування про міжкультурний діалог стають безглуздими у разі збереження «логіки панування» однієї країни або однієї культури над іншою. Для організації справжнього діалогу помисли його учасників повинні бути чистими. Майбутнє глобального світу неможливе без діалогу різних культур, тому мультикультуралізм і толерантність, мабуть, залишаться основними принципами полікультурного та етноконфесійного діалогу у сучасному світі.

Мультикультуралізм та міжкультурний діалог повинні стати новою політичною стратегією і для України. Це сприятиме подальшій демократизації суспільства та входженню України до світової спільноти.

Список використаних джерел

1. *Хомяков М.Б.* Брайан Берри против мультикультурализма и национализма / М.Б. Хомяков // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2007. – Т. X. – № 1. – С. 74–100.
2. *Honorary Graduates: Orations and responses – Lord Parekh of Kingston upon Hull* [Електронний ресурс] // University of Essex. – 2003. – July 9. – Режим доступу : http://www.essex.ac.uk/honorary_graduates/or/2003/bhikhu-parekh-oration.aspx.
3. *Канарш Г.Ю.* Социальная справедливость: философские концепции и российская ситуация : моногр. / Г.Ю. Канарш. – М. : Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2011. – 236 с.
4. *Parekh B.* Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory / B. Parekh. – London : MacMillan, 2000 – 344 p.
5. *Parekh B.* What is multiculturalism? [Електронний ресурс] / B. Parekh. – Режим доступу : http://www.india_seminar.com/1999/484/484%20parekh.htm.
6. *Парекх Б.* Переосмысливая мультикультурализм: культурное разнообразие и политическая теория (фрагмент) / Б. Парекх // Хрестоматия по дисциплине «Современная полити-

ческая философия: либерализм, коммунитаризм, мультикультурализм» ; авт. сост. М.Б. Хомяков. – Екатеринбург, 2007. – С. 80–92.

7. Хомяков М.Б. Толерантность в современной цивилизации : сб. методических материалов [Электронный ресурс] / М.Б. Хомяков, И.Г. Полякова. – Т. 4. – Екатеринбург, 2007. – Режим доступа : http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/1440/2/1324430_methodbooks_Vol4.pdf.

8. Глинчикова А.Г. Демократическая модернизация и национальная культура / А.Г. Глинчикова // Полис. – 2010. – № 6. – С. 54–67.

9. Парекх Б. Чи є іслам загрозою демократії? [Електронний ресурс] / Б. Парекх // День. – 2003. – 15 липня. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/profile/bhikhu-parekh>.

References

1. Номыakov M.B. *Brayan Berri protiv multikulturalizma i natsionalizma* [Brian Barry against multiculturalism and nationalism]. *Zhurnal sotsiologii i sotsialnoy antropologii*, 2007, Vol. X, No. 1, pp. 74–100 [in Russian]

2. Honorary Graduates: Orations and responses – Lord Parekh of Kingston upon Hull. University of Essex, 2003, July 9, available at : http://www.essex.ac.uk/honorary_graduates/or/2003/bhikhu-parekh-oration.aspx.

3. Kanarsh G.Yu. *Sotsialnaya spravedlivost': filosofskie kontseptsii i rossiyskaya situatsiya: monogr.* [Social justice: the philosophical concepts and the Russian situation: monograph]. Moscow, Izd-vo Mosk. gumanit. un-ta, 2011, 236 p. [in Russian]

4. Parekh B. *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*. London, MacMillan, 2000, 344 p.

5. Parekh B. What is multiculturalism? Available at: http://www.india_seminar.com/1999/484/484%20parekh.htm.

6. Parekh B. *Pereosmyslivaya multikulturalizm: kulturnoe raznoobrazie i politicheskaya teoriya (fragment), v: Hrestomatiya po distsipline «Sovremennaya politicheskaya filosofiya: liberalizm, kommunitarizm, multikulturalizm», avt. sost. M.B. Homyakov* [Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory (fragment), in: Readings on the subject «Modern political philosophy of liberalism, communitarianism, multiculturalism», auth. M.B. Khomyakov]. Ekaterinburg, 2007, pp. 80–92 [in Russian]

7. Homyakov M.B., Polyakova I.G. *Tolerantnost' v sovremennoy tsivilizatsii. Sbornik metodicheskikh materialov, razrabotchiki, T. 4* [Tolerance in modern civilization: collection of methodical materials, Vol. 4]. Ekaterinburg, 2007, available at: http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/1440/2/1324430_methodbooks_Vol4.pdf [in Russian]

8. Glinchikova A.G. *Demokraticheskaya modernizatsiya i natsionalnaya kultura* [Democratic Modernization and National Culture]. *Polis – Polis. Political Studies*, 2010, No. 6, pp. 54–67 [in Russian]

9. Parekh B. *Chy ye islam zagrozoyu demokratii?* [Is Islam a threat to democracy?]. *Den' – The Day*, 2003, 15 July, available at: <http://www.day.kiev.ua/uk/profile/bhikhu-parekh> [in Ukrainian]

Отримано 03.11.15

Ляпина Л.А., доцент, канд. полит. наук, декан факультета социологии Черноморского государственного университета имени Петра Могилы (Николаев)

РАВНОПРАВНЫЙ ДИАЛОГ КУЛЬТУР КАК ОСНОВА СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА: МУЛЬТИКУЛЬТУРНЫЙ ПРОЕКТ БХИКХУ ПАРЕКХА

Проанализирован мультикультурный проект британского социального теоретика Б. Парекха, главной идеей которого является равноправный диалог культур в качестве основы современного общества и диалогичность как общий принцип сосуществования различий в современном мире (культурного разнообразия). Определено проблемное поле мультикультурализма путем сочетания трех положений: идеи о культурной привлекательности людей, неизбежности и желательности культурного разнообразия и межкультурного диалога, а также внутренней плюральности каждой культуры. Обоснована актуальность концептуализации Б. Парекха для дальнейшего развития современных демократических процессов. Ключевые слова: мультикультурализм, диалог культур, культурное разнообразие, плюрализм.

Liapina L.A., PhD. (Political science), Associate professor, dean, faculty of Sociology, Petro Mohyla Black Sea State University (Mykolayiv)

EQUAL DIALOGUE BETWEEN CULTURES AS THE FOUNDATION OF MODERN SOCIETY: THE MULTICULTURAL PROJECT BY BHIKHU PAREKH

The article dwells upon the multicultural project of the British social theorist Bhikhu Parekh. The central idea of this project is equal dialogue of cultures as the foundation of modern society and dialogueness as a general principle of differences coexistence in the modern world. Author determines problem field of multiculturalism, which consists of three ideas: the idea of people's cultural involvement, the idea of the inevitability and desirability of cultural diversity and intercultural dialogue, and the idea of each culture's internal plurality. The actuality of Parekh's conceptualization for further development of modern democratic processes is demonstrated. Keywords: multiculturalism, cultural dialogue, cultural diversity, pluralism, differences.